رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی با ارزش‌های معطوف به توسعهٔ زنان

سوسن سهامی*، حسن سرایی**، علیرضا کلدی***

مقدمه: *هدف این مقاله، بررسی رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی با خوشه‌ای از ارزش‌ها است که جامعه شناسان برای رسیدن به توسعه و مدرن شدن ارائه می‌دهند. با توجه به این که مطالعات متعدد نشان می‌دهد که ارزش‌ها عمیقاً در ساختارهای اجتماعی کلان ریشه دارند و نظر به این که در سال‌های اخیر بستری مناسب جهت حضور زنان در عرصه‌های عمومی به وجود آمده است سئوال اصلی تحقیق این است که آیا دستیابی زنان به سرمایهٔ اجتماعی توانسته است جهت‌گیری زنان را به سمت ارزش‌های توسعه سوق دهد؟*

روش: *روش تحقیق‌پیمایش، با استفاده از پرسش‌نامه بود. جامعهٔ آماری زنان ۱۵-۴۵ شهر شیراز وحجم نمونه ۵۳۴ است، پرسشنامه دارای روایی صوری وروایی سازه است. و برای پایایی آن نیز از آلفای کرونباخ استفاده کرده‌ایم.*

یافته‌ها: *نتایج نشان می‌دهد که بین سرمایهٔ اجتماعی و ارزش‌های جهانی‌گرایی، عام‌گرایی، علم‌گرایی و عقلانیت رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.*

بحث: *سرمایهٔ اجتماعی که همواره در تحقیقات ونظریه‌ها به عنوان حلقهٔ مفقود توسعه مطرح بوده در این تحقیق نیز یک رابطهٔ مثبت و معنی‌دار را با ارزش‌های معطوف به توسعه دارد، به عبارتی یک متغیر تعیین کننده در تجهیز شناختی زنان نسبت به ارزش‌های معطوف به توسعه دارد.*

کلید واژه‌ها: ارزش اجتماعی، توسعه، سرمایهٔ اجتماعی، جهانی گرایی، عام گرایی، علم‌گرایی و عقلانیت.

تاریخ دریافت: **۸۹/۲/۵** ***تاریخ پذیرش:*** **۹۰/۳/۱۷**

* دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه آزاد اسلامی <ssahami@miau.ac.ir>

** دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه علامه طباطبایی تهران

*** دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

مقدمه

ارزش‌ها نقش اساسی در تبیین، کنترل، هدایت، نظارت و پیش‌بینی کنش دارند. در دیدگاه‌های اندیشمندان کلاسیک و مدرن، گاهی این عنصر را به عنوان امر مقدم یا نتیجه تغییر و تحول اجتماعی می‌توان مشاهده کرد. به علاوه عدم توفیق برنامه‌ریزی‌های اقتصادی در زمینهٔ توسعه در کشورهای در حال توسعه سبب تقویت این ایده می‌شود که فرهنگ در هر جامعه به همراه ارزش و ایده‌آل‌های اجتماعی، اساس و بنیان توسعه است. بنابراین صحبت در زمینهٔ ارزش‌های فرهنگی به عنوان عوامل خیزش جوامع به سمت توسعه بالا می‌گیرد. به علاوه تحقیقات گوناگون نشان می‌دهد که ارزش در جوامع وگروه‌های مختلف با درجات مختلفی از توسعه وپیشرفت متفاوت است و ارزش‌ها تحت تأثیر شرایط اجتماعی واقتصادی، میزان مشارکت و نوع رژیم سیاسی دگرگون می‌شود. بنا براین نتایج بسیاری از تحقیقات در زمینهٔ ارزشها و توسعهٔ تعامل بین تحول در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه با ارزش‌ها را نشان می‌دهد(Inglhart and Baker, 2000; Schwartz and Galit, 2000; Hofsted, 2005).

ایران نیز از جمله کشورهایی است که در جریان مدرنیزاسیون همراه با جریان‌های نوسازی و پس از آن در انقلاب اسلامی با ادامهٔ این روند در سنتزی جدید تغییرات چشمگیری را تجربه کرده است، به طوریکه بافت همگون جامعه به هم خورده و گروه‌ها و طبقات جدیدی به وجود آمده است. یکی از این گروه‌ها که پایگاه اجتماعی سنتی‌شان در جریان نوسازی با دگرگونی‌های عمیقی روبه‌رو شد زنان هستند. تحول در زمینهٔ تحصیلات عالی، اشتغال، مشارکت و حضورزنان در عرصه‌های اجتماعی موقعیت زنان را در جامعه تغییر داده است، به طوری که حلقه‌های اتصال زنان با بخش‌های میانی وکلان جامعه فراهم شده و زنان از سرمایهٔ اجتماعی برخوردار شدند. نظر به این که در بینش اندیشمندان سرمایهٔ اجتماعی با کاهش هزینه‌ها وتسهیل روابط واعتماد اجتماعی به عنوان حلقهٔ مفقود توسعه در اشکال مختلف مطرح است، بدین ترتیب سئوال اصلی این مقاله

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

چنین مطرح می‌شودکه آیا برقراری روابط اجتماعی گسترده‌تر و کسب سرمایهٔ اجتماعی بیش‌تر نسبت به گذشته برای زنان بر جهت‌گیری ارزشی توسعه مدار آنان تأثیر گذاشته است؟

به منظور تحلیل نقش و وضعیت مؤلفه‌های ارزش‌های فرهنگی وسرمایهٔ اجتماعی ابتدا لازم است برای تصریح خوشه‌هایی از ارزش‌های معطوف به توسعه در این مقاله مروری بر تحقیقات پیشین ومبانی نظری داشته باشیم تا فضای فرهنگی مناسب توسعه را به تصویر بکشیم، سپس شاخص‌های ارزش‌های معطوف به توسعه وسرمایهٔ اجتماعی معرفی و تبیین می‌شود، در مرحله بعد بر اساس شاخص‌ها واطلاعات در دست تحلیلی از وضعیت عوامل ارایه شده و در پایان ضمن جمع‌بندی بحث، توصیه‌ها یی جهت بهبود زیر ساخت ارائه می‌شود.

سوابق پژوهش

ارزش‌ها و محوریت آن‌ها در نظام اجتماعی و فرهنگی جوامع همواره مورد توجه پژوهش‌گران علوم انسانی ـ اجتماعی است وهر یک در پرتو چارچوب نظری خاص به طرح ابعاد مفهومی و نظری آن پرداخته‌اند(Vanpeth & Scarbrough, 1995). محققان با مطالعات متعدد نشان داده‌اند که ارزش‌ها در کشورهای مختلف، متفاوت ومتناسب با سطوح توسعه وپیشرفت جوامع است (مور، ۱۹۶۳: هریسون، ۱۳۶۴: وینر، ۱۳۵۴). تحقیقات اینگلهارت و بکر (۲۰۰۰) نیز فرض همگامی مدنیت وتوسعه با تغییر در ارزش‌ها را تأیید می‌کند.

تحقیقات متعدد تأثیر مستقیم وغیر مستقیم سرمایهٔ اجتماعی را بر عملکرد ورشد اقتصادی، اجتماعی، رفاه وسلامت جامعه نشان می‌دهد(ازکیا وفیروزآبادی، ۱۳۸۷: شریفیان ثانی وملکی سعید آبادی۱۳۸۵: روشنفکر وذکایی، ۱۳۸۵: سعادت، ۱۳۸۵: فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۵: شادی طلب وحجتی کرمانی، ۱۳۸۷). سرمایهٔ اجتماعی با تأثیر خود بر کارآیی و بهره‌وری عوامل تولید و انباشت سرمایهٔ انسانی توسعهٔ اقتصادی را

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

موجب می‌شود (رحمانی و همکاران، ۱۳۸۶؛ Kawachi, 2001; Peepa and Micheal, 2001). پاتنام (۱۹۹۳) نیز در تحقیقات خود نشان داد که دربخش‌هایی از ایتالیا سرمایهٔ اجتماعی بر شکوفایی و توسعهٔ اقتصادی وسیاسی شده است. به باور فوکویما (۱۳۷۹) تفاوت کشورها به لحاظ توسعه یافتگی متأثر از سرمایهٔ اجتماعی است تا درجات صنعتی شدن آن‌ها. کلمن (۱۹۹۰)در مطالعات خود به بررسی رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی ـ انسانی وتوسعهٔ اقتصادی پرداخته و به باور وی سرمایهٔ اجتماعی با انباشت سرمایهٔ انسانی منجر به توسعهٔ اقتصادی می‌شود. اما تحقیقات پیشین عمدتاً در سطح میانی به بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی وتوسعه می‌پردازد، اما این که این شبکهٔ اجتماعی ومشارکت در سطح خرد چگونه عمل می‌کند مورد بررسی قرار نگرفته است.

تحقیقات داخلی در زمینهٔ ارزش‌ها یک تغییر اساسی در ارزش‌ها را نشان می‌دهد به طوری که ارزش‌های مادی در معرض رشد زیادی است، به علاوه برخورداری از تحصیلات، درآمد، اشتغال از متغیرهای مرتبط با ارزشها است (آزادارمکی، غیاثوند۱۳۸۳: محسنی، ۱۳۷۹: سهامی، ۱۳۸۱: حاجیلری، ۱۳۷۹). در این مطالعات تنها به رابطهٔ بین ویژگی‌های جمعیت شناختی باارزش‌ها پرداخته شده و شبکه اجتماعی، اعتماد و مشارکت اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین تحقیقات متعدد این فرض را تأئید می‌کند که گسترش سرمایهٔ اجتماعی بستری مناسب جهت توسعه در ابعاد مختلف راایجاد می‌کند و برهمین اساس مقالهٔ حاضر درصدد است که این یافته را به توسعهٔ فرهنگی تعمیم داده وبه بررسی رابطهٔ میان سرمایه اجتماعی وارزش‌های معطوف به توسعه بپردازد.

چارچوب نظری

بررسی جهت‌گیری ارزشی معطوف به توسعه موضوع و محور اصلی مقالهٔحاضر است. برای تعیین این مسئله به لحاظ نظری با رویکردی فرهنگی و ارزشی دیدگاه‌های جامعه‌شناسی در زمینه‌ی تغییرات اجتماعی وتوسعه را مورد بررسی قراردادایم. براساس

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

نتایج حاصل از مرور مبانی نظری، ارزش‌ها در سطوح مختلف زیر ساخت اساسی توسعه است. بنابراین سئوال مهمی که باید به آن پاسخ داد، این است که ارزش‌های مناسب توسعه کدامند؟ کدام ارزش‌ها در روند توسعه در تصریح وتجهیز شناختی افراد با اهمیت است؟ ارزش‌های یک جامعه توسعه یافته چیست؟ بر اساس اهداف فوق در این بررسی سعی کرده‌ایم خوشه‌هایی از ارزش‌ها، معطوف به توسعه را از مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی استخراج کرده سپس به بررسی روابط ارزش‌ها با دیگر متغیرهای مستقل می‌پردازیم. کلاسیک‌ها ازجمله کنت (۱۹۷۳)، دورکیم (۱۹۶۴)، وبر(۱۹۷۸)ومارکس(۱۹۶۷) هرکدام به نحوی، ارزش‌ها و فرهنگ را به عنوان عوامل خیزش، حرکت و تغییرات جوامع مطرح کرده‌اند در ادامه به طور گزیده به هر مورد اشاره می‌کنیم. کنت(۱۹۷۳) در بحث تغییرات اجتماعی سه مرحلهٔ تاریخی(مرحلهٔ ربانی، مابعد الطبیعی و اثباتی) را برای جوامع در نظر می‌گیرد. در بینش کنت یکی از تحولات فکری در جامعهٔ مدرن و توسعه یافته بایستی علم‌گرایی باشد زیرا در این مرحله مشاهده و آزمایشی جایگزین اعتقاد به قدرت‌های فراطبیعی می‌شود. بنا براین این فرضیه که یکی از ارزش‌ها در جامعه مدرن بایستی گرایش به علم باشد قوت می‌گیرد.

دورکیم(۱۸۹۵)با طرح واژهٔ انسجام ارگانیک معتقد است در جامعه مدرن با توجه به پیچیدگی جامعه، روابط اجتماعی بایستی تغییر پیدا کند، زیرا برقراری ارتباط با ارگان نیاز به حلقه‌های واسط دارد، به عبارتی برقراری ارتباط در یک جامعهٔ ارگانیک به صورت عضویت در نهادها ومشارکت است. به اعتقاد دورکیم همگام با این تغییرات ارزش‌ها مانند فردگرایی، آزادی ودنیایی شدن در جامعهٔ مدرن شکل می‌گیرد. بنابراین این فرض مطرح می‌شود که با شکل‌گیری سرمایهٔ اجتماعی انتظارمی رود ارزش‌ها اجتماعی نیز به سمت ارزش‌های نوین حرکت کند.

وبر (۱۹۷۸)جامعه‌شناس آلمانی با تبیین ریشه‌های ظهور سرمایه‌داری در مغرب زمین چگونگی توسعه‌یافتگی و صنعتی شدن جوامع غربی را تبیین کرده. وی، رابطهٔ فرهنگ،

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

ارزش‌ها و دگرگونی اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است وشکل‌گیری اعتماد قانونی وعقلانیت را به عنوان دوعنصر مهم در رشد توسعهٔ سرمایه‌داری مد نظر قرار می‌دهد. هم گامی اعتماد قانونی به عنوان مؤلفهٔ سرمایهٔ اجتماعی با عقلانیت، این فرض را قوت می‌بخشد که بین اعتماد اجتماعی و عقلانی شدن رابطهٔ معنی‌داری وجود داشته باشد.

به باور کارل دویچ میزان موفقیت بسیج اجتماعی در سطح کل جامعه بستگی به درصد جمعیتی دارد که در معرض جلوه‌های نوگرایی قرار دارند(سیف‌زاده، ۱۳۷۵). آن‌ها عناصر محیطی را در قالب متغیرهایی چون شهری شدن، تعلیم و تربیت، ارتباط توده‌ای، صنعتی شدن، سیاسی شدن، کار در کارخانه و ... می‌بینند که سبب آمادگی انسان برای قبول و پذیرش تجربیات تازه و رشد استعداد او برای ابداع و تغییر، معطوف بودن ذهن او به حال و آینده تا به گذشته و برخوردار بودن از وقت‌شناسی و نظم و انضباط، تمایل داشتن به برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی امور، قابل محاسبه دانستن جهان، اعتقاد به علم و تکنولوژی واحترام به برابری و رعایت حقوق دیگران و... به عبارتی نوسازی باورها و ارزش‌های نوین می‌شود (وینر، ۱۳۵۴: ورسلی، ۱۳۷۳: وبستر، ۱۳۸۱). گیدنز (۱۹۸۹) ولرنر (۱۹۶۴)نیز معتقدند رشد شهر نشینی و مدنیت درجهان سوم سبب تضعیف سنت وتغییر در شیوه زندگی ونظام ارزشی شده است.

هریسون (۱۳۶۴) به منظور تبیین بعد فرهنگی توسعهٔ اقتصادی دو نوع فرهنگ ایستا وپویا را مشخص می‌کند. ده ارزش و نگرش که ملاک تفکیک این دو فرهنگ هستند، عبارتند از: جهت‌گیری زمانی، کار، قناعت، آموزش، شایستگی (درمقابله رابطه‌مندی)..... مور (۱۹۶۳) معتقد است که فرآیند توسعه صرفاً رشد اقتصادی نیست. وی در مورد ارتباط ارزش‌ها و توسعهٔ اقتصادی استدلال می‌کند که «ارزش‌ها» با معیارهای خاص، قوانین سازمانی و اجرای زمینهٔ عقلانی را فراهم می‌کنند. بالأخره پارسونز (۱۹۶۶) برای تفکیک جوامع سنتی و نوگرا، مفهوم «متغیرهای الگویی»[1] را مطرح می‌کند. متغیرهای الگویی، روابط اجتماعی مهمی هستند که در بستر نظام فرهنگی، یعنی متعالی‌ترین و مهم‌ترین

1- pattern variables

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

سیستم در چارچوب نظری پارسونز، قرار داشته و از خصوصیت دوام و تکرارپذیری برخوردارند. منظور او از متغیر انتخاب یک شق از دو شقی است که عامل پیش از آن‌که بخواهد به عمل دست بزند یکی از آن‌ها را انتخاب می‌کند، متغیرهای الگویی عبارتند از: عاطفی بودن، جهت‌گیری جمعی، عام‌گیری، کیفیت ذاتی بودن و ویژه بودن.

گیدنز(۱۹۹۱)، تفاوت‌های فرهنگ مدرن وپیش از مدرن را بر اساس محیط‌های اعتماد تقسیم‌بندی می‌کند. محیط‌های اعتماد در فرهنگ‌های مدرن نظام‌های انتزاعی است که وسیلهٔ تثبیت روابط هستند.

شوارتز (۲۰۰۶,۱۹۹۷، ۲۰۰۰) نیزبا طرح ارزش‌های ده گانه با بررسی اولویت‌های ارزشی در سطح بین المللی تفاوت‌های بین کشورها را بر اساس ارزش‌ها تبیین می‌کند. یافته‌های سهامی(۱۳۸۷)، نیز نشان داده است که اولویت‌های ارزشی دانشجویان ایران با سایرکشورهای توسعه یافته متفاوت است. هافستد (۲۰۰۵)نیز با یک نوع‌بندی هفت‌گانه ارزش‌های درون سازمانی را در سطح بین المللی مورد مقایسه قرار داده است وتفاوت فرهنگ سازمانی را در کشورهای توسعه یافته وسایر کشورها به تصویر می‌کشد. بنابراین نظریه‌ها وتحقیقات جدید پیرامون تحول ارزش‌ها و تفاوت جوامع توسعه‌یافته و دیگر جوامع از نظر ابعاد جهانی ارزش خون تازه‌ی را در شریان مطالعات فرهنگی و ارزش‌ها، جریان داده است . واز این خرمن حوزه‌های علمی گوناگون برای تبیین، بهرهٔ وافی را می‌برند. بنا براین با مرور ادبیات توسعه با رویکرد فرهنگی می‌توان به این سئوال پاسخ گفت که ارزش‌های فرهنگی مناسب برای توسعه عبارتند از: علم گرایی، فرد گرایی، عقلانیت، عام گرایی، رضایت و...

سرمایهٔ اجتماعی

مفهوم سرمایه اجتماعی برای بیان و توضیح مکانیزم عمل همبستگی و پیوستگی اجتماعی و عملکرد نهادهای اجتماعی پیشنهاد گردید. سرمایهٔ اجتماعی به گونه‌های متفاوتی تعریف می‌شود. بسیاری آن را به جیمز کلمن(۱۹۹۰) نسبت می‌دهند. او استدلال کرد که سرمایهٔ

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

اجتماعی امکانات قطعی اعمال (حرکات، اقدامات) بازیگران درون ساختار اجتماعی است. پیربوردیو (۱۹۸۶) سرمایهٔ اجتماعی را چنین تعریف می‌کند: «انباشت منابع واقعی و معنوی که فرد را با یک شبکهٔ بادوام نهادینه شده از آشنایی و احترام متقابل همراه با تعلق درگیر می‌کند». دیوید یوسگام معنی سرمایهٔ اجتماعی را چنین مشخص می‌کند که سرمایهٔ اجتماعی به ارتباطات بین افراد و شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای عمل متقابل و اعتمادی که از آن ناشی می‌شود اشاره می‌کند (Allik&Realo,2004; Manohar, 2006). پاتنام (۲۰۰۰) معتقد است، مفاهیم ارتباط اجتماعی و مشارکت مدنی ازجمله ملاقات با همسایه‌ها، مشارکت سیاسی، عضویت در گروه‌های ارتباطی کلیساها و در سازمانهای دوستانه، صور اساسی سرمایه اجتماعی هستند.

فوکویاما (۱۹۹۰) از طرف دیگر، بیان کرد که مفاهیمی مانند اعتماد، شبکه‌ها و جامعهٔ مدنی که با سرمایهٔ اجتماعی مرتبط هستند، در واقع فقط به عنوان یک نتیجهٔ آشکار از سرمایهٔ اجتماعی پدیدار شده‌اند نه خود سرمایهٔ اجتماعی. این تعریف مشخص می‌کند که سرمایهٔ اجتماعی یک هنجار غیر رسمی است که همکاری بین (دو یا بیشتر) افراد را با وجود این تفاوت‌ها ترویج می‌دهد. همهٔ مؤلفین بر این مسئله توافق دارند که مفاهیم اعتماد اجتماعی یا اطمینان هسته، حداقل یک نتیجهٔ مهم از سرمایهٔ اجتماعی است.

سرمایهٔ اجتماعی عبارت است از منابع بالقوه و بالفعل که می‌تواند از طریق عضویت در شبکه‌های اجتماعی مربوط به کنش‌گران منتقل شود (Anheier,1995). سرمایهٔ اجتماعی از دیدگاه بوردیو دارای دو مؤلفهٔ اساسی است که عبارت است از عضویت گروهی و اتصال به شبکه‌های اجتماعی. این سرمایه عبارت است از کیفیتی که حاصل روابط بین کنش‌گران است(Silisianen,2000) . غفاری و انق (۱۳۸۵)با تلفیق تئوری بوردیو و دیدگاه وولکاک وناریان، سرمایهٔ اجتماعی را در سه بعد سرمایهٔ اجتماعی برون گروهی، دورن گروهی وسرمایهٔ اجتماعی ارتباطی مورد بررسی قرار داده‌اند. تاجبخش(۱۳۸۵)نیز به انجمن‌های داوطلبانه، اتحادیه‌های کار، احزاب سیاسی و جوامع بشری به عنوان نمونه‌های جالبی از

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

سرمایهٔ اجتماعی اشاره می‌کند.

فرضیهٔ تحقیق:

۱- بین سرمایهٔ اجتماعی و جهانی‌گرایی زنان رابطهٔ معنی‌دار وجود دارد.

۲- بین سرمایهٔ اجتماعی و عام‌گرایی زنان رابطهٔ معنی‌دار وجود دارد.

۳- بین سرمایهٔ اجتماعی و علم‌گرایی زنان رابطهٔ معنی‌دار وجود دارد.

۴- بین سرمایهٔ اجتماعی و عقلانیت زنان رابطهٔ معنی‌دار وجود دارد.

۵- بین سرمایهٔ اجتماعی و ارزش معطوف به توسعهٔ زنان رابطهٔ معنی‌دار وجود دارد.

روش پژوهش

در این تحقیق از روش کمی استفاده می‌گردد. پژوهش‌های کمی دارای انواع مختلفی است که یکی از انواع پر کاربرد و مهم آن پیمایش است(دواس، ۱۳۸۳). در پیمایش اجتماعی از شیوه‌های مختلفی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌کنند. پرسش‌نامه یکی از ابزارهای مهم متداول برای جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی است. بنابراین ابزار اصلی برای گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسش‌نامه است.

الف)واحد نمونه‌گیری وحجم نمونه

با توجه به پراکندگی جمعیت مورد مطالعه (زنان بین ۱۵ تا ۴۵ ساله)واحد نمونه‌گیری در سطح شهر، خانواده است پایهٔ اطلاعات جمعیتی برای تعیین نمونهٔ آماری نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۶ است و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه برآورد شده است(سرایی، ۱۳۷۲). برای شمار زنان ۱۵ تا ۴۵ سالهٔ شهر شیراز که۲۷۸۱۱۱ نفر است با ضریب اطمینان ۹۵ درصد حجم نمونه ۵۲۴ نفر است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

پ- شیوهٔ نمونه‌گیری

شیوهٔ نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است، بدین معنا کـه از بـین منـاطق سرشـماری شهر شیراز تعدادی منطقه به صورت تصادفی انتخاب شده وسپس در درون هر منطقـه بـه نسبت وجود خانوارها بخش‌های کوچک‌تری به عنوان یک خوشه در نظر گرفته می‌شود و خانواده‌های درون هر خوشه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

ابزار پژوهش

ابزار پژوهش، پرسش‌نامهٔ محقق ساخته است.

تعریف عملیاتی سرمایهٔ اجتماعی

برای معرفی شاخص‌ها ازنظریه‌های گوناگون و منابع متعدد داخلی (غفـاری وانـق، ۱۳۸۵) وخارجی (داده از آرشیو سه پیمایش مـرتبط بـا سـرمایهٔ اجتمـاعی(Allik&Realo,2004). فهرست مبسوط اولیه ازشاخص‌های سرمایهٔ اجتماعی را استخراج کرده سپس معـرف‌هـای هر شاخص را تعیین وگویه‌ها تنظیم شدند. برای سنجش این متغیر مقیاسی مـشتمل بـر۲۰ گویه طراحی شده است که با انجام مطالعهٔ مقدماتی و جمع‌آوری اطلاعاتی روی ۱۰۰ نفـر از جمعیت نمونه و با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی روایی سازه‌ای را مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهداف تحقیق از چرخش واریماکس در تحلیل عاملی استفاده شده است. بدین ترتیب ۱۹ سئوال باقی مانده است که آزمون کرویت بارتلـت آن نیـز معنـی‌دار است.

(KMO= ۰/۸۳۴,Bartlett's Test=2/66, sig=0/01)

برای اندازه‌گیری پایایی این مقیاس نیز از آلفای کرونباخ استفاده کرده‌ایـم کـه α نیـز بیش از ۰/۷۰ بوده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

جدول ۱- بارهای اصلی حاصل از تحلیل مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی

سرمایهٔ اجتماعی	شبکهٔ اجتماعی	اعتماد برون گروهی	مشارکت اجتماعی	اعتماد درون گروهی	ضریب تعیین هر مؤلفه	ضریب تعیین هر عامل
دوستانی دارم که با هم فکری آن‌ها به راحتی می‌توانم مسائل زندگی‌ام را حل کنم.	۰/۶۷۰				۰/۴۹۲	۲۳/۳۷۷
دوستان بانفوذی دارم که در انجام کارهای اداری به من کمک می‌کنند.	۰/۶۱۰				۰/۴۸۲	
زمانی که به پول نیاز دارم به راحتی می‌توانم از دوستانم قرض بگیرم.	۰/۶۸۳				۰/۴۹۴	
دوستانی دارم که به راحتی در هر زمینه، می‌توانم به آن‌ها اعتماد کنم.	۰/۶۸۴				۰/۶۹۰	
دوستانی دارم که می‌توانم فرزندانم را با اعتماد به آن‌ها بسپارم.	۰/۷۹۷				۰/۴۲۷	
دوستانی دارم که اشیاء قیمتی خود را می‌توانم با اعتماد کامل به آن‌ها بسپارم.	۰/۶۳۵				۰/۶۳۱	
دوستانی دارم که با هم‌فکری آن‌ها به راحتی می‌توانم مسائل زندگی‌ام را حل کنم.	۰/۷۳۱				۰/۵۳۳	
برای رفت وامد کودکان و بسته‌های مهم به راننده‌های آژانس اعتماد دارم.		۰/۶۶۰			۰/۶۵۶	۱۱/۴۸
رفتگران محل قابل اعتماد هستند.		۰/۸۰۰			۰/۵۹۸	
پزشکان وافراد متخصص قابل اعتمادند.		۰/۷۴۲			۰/۳۷۱	
کسبهٔ محل قابل اعتمادند.		۰/۵۴۲			۰/۵۶۴	
به چه میزان در کمیته‌های محلی در سال‌های گذشته خدمت کرده‌اید؟			۰/۵۸۰		۰/۴۶۷	۸/۴۶
به چه میزان در سال‌های گذشته عضو انجمن یا سازمان‌ها بوده‌اید؟			۰/۷۱۹		۰/۴۵۷	
به چه میزان در گردهم‌آیی عمومی برای حل مسائل شهر ... حضور پیدا کرده‌اید.			۰/۶۷۶		۰/۶۵۵	
به چه میزان در سازمان‌های غیرانتفایی عضویت دارید؟			۰/۶۰۶		۰/۳۹۷	
به چه میزان در سالهای گذشته در پروژه‌های کمیته و انجمن‌ها فعالیت کرده اید			۰/۷۹۲		۰/۴۹۲	
به چه میزان در انجمن‌های محلی و مذهبی شرکت می‌کنید یا عضو هستید.			۰/۶۳۶		۰/۴۸۲	
در مواقع ضروری(بیماری، مشکلات مالی)روی کمک خانواده ام حساب می‌کنم.				۰/۶۷۵	۰/۵۶۰	۶/۴۸
به اعضای خانوادهٔ خود اطمینان دارم.				۰/۷۱۳	۰/۵۳۵	

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

تعریف مفهومی وعملیاتی جهت‌گیری ارزشی توسعه مدار

براساس دیدگاه‌های توسعه، جوامع توسعه یافته در برابر جوامع توسعه نیافته در ابعاد زیر از نقطه نظر ارزشی متفاوت هستند:

ارزش علم گرایی، کار، اعتماد، تفکر دموکراتیک، رضایت از زندگی، عام‌گرایی، عقلانیت، جهان‌گرایی، میزان مشارکت اجتماعی(هافستد، ۲۰۰۵؛ شوارتز، ۲۰۰۶؛ وینر، ۱۳۵۴ ؛ ورسلی، ۱۳۷۳ ؛ وبستر، ۱۳۸۱؛ گیدنز ,۱۹۸۹؛ هریسون، ۱۳۶۴؛ لرنر، ۱۹۶۴؛ پارسونز، ۱۹۶۶)برای هر کدام از ارزش‌ها، شاخص و معرف‌هایی برای سنجش وجود دارند. جهت‌گیری عقلانی از طریق گویه‌های مرتبط با میزان آینده‌نگری (توجه به آینده)، وقت‌شناسی، حساب‌گری، دقیق بودن و... . شاخص‌های عام‌گرایی به وسیلهٔ گویه‌های توجه به منافع تمام افراد جامعه ؛عدم خاص‌گرایی درمصرف و ... . شاخص‌های جهانی‌گرایی به وسیلهٔ گویه‌های آگاهی جهانی، توجه به مسائل جهانی (محیط زیست جهانی، جنبش‌های جهانی)، خیر خواهی نسبت به مردم جهان و... . شاخص‌های علم‌گرایی به وسیلهٔ گویه‌های انگیزه برای کسب علم، داشتن خلاقیت علمی و انتقادپذیری، تقبل هزینه برای علم سنجیده می‌شوند.

برای سنجش متغیر وابسته با توجه به مبانی نظری جامعه‌شناسی کلاسیک و روان‌شناسی اجتماعی فهرست مبسوطی ازشاخص‌ها و معرف‌ها طراحی شد و سپس در طی چندین مرحله، ۱۶۱گویه تدوین، و روایی صوری آن‌ها توسط اساتید برجسته تأیید شده است. پس از آن ۹۰سئوال باقی مانده است، که از این ۹۰ سئوال ۱۴ مقیاس به دست آمده که برای کاهش متغیرها با تحلیل عاملی مجدد ۱۴ مقیاس بر روی ۳عامل قرار گرفته که یکی از این عوامل شامل ۴ مقیاس بوده که تحت عنوان ارزش‌های توسعه مدار نام‌گذاری شده است. این ارزش‌ها عبارتند از: جهانی گرایی، عام گرایی، علم‌گرایی و عقلانیت.

با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، روایی سازه‌ای را مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهداف تحقیق از چرخش واریماکس در تحلیل عاملی استفاده شده است. که

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

آزمون کرویت بارتلت آن نیز معنی‌دار است.

(KMO= ۰/۸۹۲,Bartlett's Test=4/31, sig=0/00)

برای اندازه‌گیری پایایی این مقیاس نیز از آلفای کرونباخ استفاده کـرده‌ایـم کـه α نیـز بیش از ۰/۷۰ بوده است.

جدول۲- بارهای اصلی حاصل از تحلیل مؤلفه‌های **ارزش‌های معطوف به توسعه**

ارزش‌های معطوف به توسعه	جهانی گرایی عقلانی		عام گرایی	علم گرایی	ضریب تعیین مؤلفه	ضریب تعیین هر عامل
در تفریح به کوه ودشت از آلوده کردن محیط پرهیز می‌کنم.	۰/۵۷۱				۰/۵۲۹	
ایجاد ارتباط با کشورهای جهان باعث پیشرفت ما می‌شود.	۰/۷۳۹				۰/۵۰۲	
انسان‌ها صرف نظر از ملیت ومذهب قابل احترام هستند	۰/۶۹۶				۰/۶۷۶	۲۳/۳۷۷
امروزه مسائل جهان مسئلهٔ همهٔ کشورهاست.	۰/۶۸۱				۰/۶۱۴	
آسیب رساندن به طبیعت در هر کجای دنیا همهٔ انسان‌ها را متضرر می‌کند.	۰/۷۹۸				۰/۵۳۹	
باید در هر کجای دنیا که هستیم در حفظ محیط زیست بکوشیم .	۰/۷۸۰				۰/۵۲۶	
زنان جهان برای دست یافتن به حقوقشان باید متحد شوند.	۰/۶۹۵				۰/۴۵۴	
قبل از انجام هر کاری نتیجهٔ آن را ارزیابی می‌کنم.		۰/۶۴۳			۰/۵۶۴	۱۱/۴۸
قبل از شروع هر کاری در مورد آن دقیقاً فکر می‌کنم.		۰/۶۹۱			۰/۶۱۱	
هرگاه شکست می‌خورم عبرت می‌گیرم و دوباره از نو شروع می‌کنم.		۰/۶۶۶			۰/۵۲۳	
علی رغم مشکلاتی که بر سر راه من قرار دارند به آیندهٔ خود امیدوار هستم.		۰/۶۰۸			۰/۵۵۷	
همواره راهی را پیدا می‌کنم که کارهایم با سرعت بیشتر و راحت‌تر انجام شود.		۰/۶۶۶			۰/۵۹۳	

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

ارزش‌های معطوف به توسعه	جهانی گرایی عقلانی		عام گرایی	علم گرایی	ضریب تعیین مؤلفه	ضریب تعیین هر عامل
صبح خود را، با یک برنامهٔ قبلی و هدفمند شروع می‌کنم.		۰/۶۴۸			۰/۵۶۲	
حداقل برای هفته‌ای که در پیش رو دارم برنامه‌ریزی دارم.		۰/۶۹۴			۰/۶۳۵	
من ارزش زمان را می‌دانم و کم‌تر اتفاق می‌افتد که وقتم را تلف کنم.		۰/۶۵۶			۰/۴۷۹	
همواره احساس مفید بودن می‌کنم.		۰/۶۲۰			۰/۴۷۸	
حاضرم برای کاهش آلودگی هوا پیاده یا با وسایل نقلیهٔ عمومی به کارهایم رسیدگی کنم.			۰/۵۶۲		۰/۵۰۱	
حاضرم از حق)یا منافع)خودم به خاطر دیگران بگذرم.			۰/۷۴۲		۰/۶۷۴	
در هر کجا باشم به راحتی می‌توانم از خواسته‌هایم به نفع دیگران بگذرم.			۰/۷۱۷		۰/۶۱۴	
حاضرم برای حفاظت از محیط طبیعی جهان از برخی امکانات آسایشی بگذرم.			۰/۶۶۲		۰/۵۳۹	۸/۴۶
برای کاهش آلودگی حاضرم لباس بیشتر بپوشم و از بخاری کم‌تر استفاده کنم.			۰/۶۱۵		۰/۵۲۶	
از حقوق خود به نفع سازمان دولتی و عام‌المنفعه می‌گذارم.			۰/۶۹۰		۰/۴۵۴	
علم برای به دست آوردن امکانات بهتر و خانوادهٔ بهتر ضروری است.				۰/۶۲۱	۰/۴۷۸	
انسان تحصیل کرده در جامعه باید از جایگاه بهتری برخوردار باشد.				۰/۶۲۸	۰/۶۴۱	
من ترجیح می‌دهم کتاب دینی بخوانم تا یک کتاب علمی بخوانم.				۰/۶۲۶	۰/۵۹۸	
به دست آوردن تحصیلات بالا، بهتر از موفقیت‌های دیگر است.				۰/۶۶۳	۰/۶۸۶	۶/۴۸۸
بیش‌ترین بودجهٔ خانواده را صرف تحصیل فرزندانم می‌کنم.				۰/۵۹۷	۰/۶۰۲	

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

یافته‌های تحقیق

سرمایه‌ها به طور عام و سرمایهٔ اجتماعی به طور خاص از جمله مفاهیم نوینی هستند که در بررسی‌های توسعهٔ اقتصادی و اجتماعی جوامع مدرن مطرح هستند و لذا هدف مقالهٔ مورد نظر ارزیابی و تبیین رابطهٔ سرمایه اجتماعی بر ارزش‌های توسعه مدار است. سرمایه اجتماعی، به عنوان مؤلفه‌های نرم‌افزاری در توسعه همواره مد نظر است و امروزه در سازمان‌ها و جوامع مختلف نقش این سرمایه‌ها بسیار مهم است و مولد ارزش‌های توسعه هستند. به همین منظور فرضیه‌های در ارتباط با رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی بر ارزش‌های توسعه‌مدار طراحی می‌شود و سپس به وسیلهٔ تحلیل واریانس مورد آزمون قرار می‌گیرد.

فرضیهٔ اول: بین سرمایهٔ اجتماعی با جهانی‌گرایی رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۳- جهانی‌گرایی و سرمایهٔ اجتماعی: ماتریس همبستگی سرمایهٔ اجتماعی باجهانی‌گرایی

جهانی گرایی	سرمایه اجتماعی				تعداد
	شبکهٔ اجتماعی	**اعتماد برون گروهی**	**مشارکت اجتماعی**	**اعتماد درون گروهی**	
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۳۰**	۰/۱۴۱**	۰/۰۸۸*	۰/۱۳۸**	۵۲۳
p–مقدار	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۰/۰۴۴	۰/۰۰۲	

** معناداری تا سطح ۰/۰۱، * معناداری تا سطح ۰/۰۵

بر اساس جدول (۳) بین مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی (شبکهٔ اجتماعی، اعتماد درون گروهی وبرون گروهی ومشارکت اجتماعی) با ارزش جهانی‌گرایی رابطه وجود دارد و این رابطه در سطح بیش از ۹۵ درصد معنی‌دار است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

فرضیهٔ دوم: بین سرمایهٔ اجتماعی با عام‌گرایی رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۴- عام‌گرایی و سرمایهٔ اجتماعی: ماتریس همبستگی سرمایهٔ اجتماعی با عام گرایی

عام گرایی	سرمایهٔ اجتماعی				تعداد
	شبکهٔ اجتماعی	اعتماد برون گروهی	مشارکت اجتماعی	اعتماد درون گروهی	
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۱۰*	۰/۱۴۱**	۰/۱۲۹**	۰/۱۱۱*	۵۲۳
p-مقدار	۰/۰۲۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۳	۰/۰۱۱	

** معناداری تا سطح ۰/۰۱، * معناداری تا سطح ۰/۰۵

براساس جدول (۴) بین مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی (شبکهٔ اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد درون‌گروهی و برون‌گروهی) با ارزش عام‌گرایی رابطه وجود دارد واین رابطه در سطح ۹۵ درصد معنی‌دار است.

فرضیهٔ سوم: بین سرمایهٔ اجتماعی با عقلانیت، رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۵- عقلانیت و سرمایهٔ اجتماعی: ماتریس همبستگی سرمایهٔ اجتماعی با عقلانیت

عقلانیت	سرمایه اجتماعی				تعداد
	شبکهٔ اجتماعی	اعتماد برون گروهی	مشارکت اجتماعی	اعتماد درون گروهی	
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۶۸**	۰/۱۵۱**	۰/۲۶۴**	۰/۲۳۲**	۵۲۳
p-مقدار	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

** معناداری تا سطح ۰/۰۱، * معناداری تا سطح ۰/۰۵

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

بر اساس جدول (۵) بین مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی (شبکهٔ اجتماعی، اعتماد درون گروهی، مشارکت اجتماعی و برون‌گروهی) با ارزش عقلانیت رابطه وجود دارد واین رابطه در سطح ۹۵درصد معنی‌دار است.

فرضیهٔ چهارم: بین سرمایهٔ اجتماعی با علم‌گرایی رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۶- علم‌گرایی و سرمایهٔ اجتماعی: ماتریس همبستگی سرمایهٔ اجتماعی با علم گرایی

علم‌گرایی	سرمایهٔ اجتماعی				تعداد
	شبکهٔ اجتماعی	اعتماد برون گروهی	مشارکت اجتماعی	اعتماد درون گروهی	
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۰۸۴	۰/۱۱۳**	۰/۰۵۹	۰/۲۸۴**	۵۲۳
p-مقدار	۰/۰۵۴	۰/۰۱۰	۰/۱۸۱	۰/۰۰۰	

** معناداری تا سطح ۰/۰۱، * معناداری تا سطح ۰/۰۵

بر اساس جدول (۶) بین مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی (شبکهٔ اجتماعی، اعتماد درون‌گروهی و برون‌گروهی) با ارزش علم‌گرایی رابطه معنی‌داری وجود دارد واین رابطه در سطح ۹۵درصد معنی‌دار است. بین مشارکت اجتماعی وعلم‌گرایی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

فرضیهٔ پنجم: بین سرمایهٔ اجتماعی با ارزش‌های معطوف به توسعه، رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

جدول ۷- ارزش‌های معطوف به توسعه وسرمایهٔ اجتماعی: ماتریس همبستگی سرمایهٔ اجتماعی با ارزش‌های معطوف به توسعه

ارزش‌های معطوف به توسعه	سرمایهٔ اجتماعی				تعداد
	شبکهٔ اجتماعی	اعتماد برون گروهی	مشارکت اجتماعی	اعتماد درون گروهی	
ضریب همبستگی پیرسون	**۰/۱۷۱	**۰/۱۷۲	**۰/۱۶۴	**۰/۲۲۹	۵۲۳
p-مقدار	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

** معناداری تا سطح ۰/۰۱، * معناداری تا سطح ۰/۰۵

بر اساس جدول (۷) بین مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی باارزش‌های معطوف به توسعه رابطه وجود دارد واین رابطه در سطح بیش از۹۵درصد معنی‌دار است.

نتیجه

پرسش آغازین این تحقیق، پیرامون رابطه بین سرمایه اجتماعی با ارزش‌های معطوف به توسعه بوده است. چنان‌که اشاره شد، از جمله تحولاتی که کشور ما در دهه‌های اخیر شاهد آن بوده حضور فعال زنان در عرصه‌های عمومی است. با توجه به نظریه‌ها وادبیات موجود انتظار می‌رفت، سرمایهٔ اجتماعی با غنی‌سازی کنش‌های اجتماعی، بالا بردن کیفیت، هدف و مفهوم زندگی، به تدریج به عنصری حیاتی جهت تسهیل و خیزش ارزش‌ها به سمت گونه‌های نوین‌تر تبدیل شود.

یافته‌ها نشان می‌دهند که سرمایهٔ اجتماعی با ارزش‌های معطوف به توسعه رابطهٔ معنی‌داری دارد، به عبارتی افزایش سرمایه اجتماعی زنان توسعهٔ فرهنگی را به دنبال داشته است و شبکهٔ اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد درون‌گروهی و برون‌گروهی به عنوان شاخص‌های پیشرفت مدنی با ارزش‌های معطوف به توسعه (جهانی‌گرایی، عام‌گرایی، عقلانیت، علم‌گرایی) ارتباط معنی‌داری دارند.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

در مجموع سرمایهٔ اجتماعی به عنوان حلقهٔ واسط بین حوزهٔ خصوصی و حوزهٔ عمومی مولد ارزش‌ها ونگرش‌های نوین است و شبکه اجتماعی قوی، اعتماد و مشارکت اجتماعی مهارت افراد را در پیگیری اهداف جمعی، کنش‌های همکاری جویانه در مسائل و علایق عمومی را توسعه می‌دهد (Kawachi, 2001; Peepa and Micheal, 2001). به علاوه این یا فته‌ها با ادبیات ومطالعات پیشین داخلی از جمله معینی و همکاران (۱۳۸۱)، فیضی وهمکاران (۱۳۸۷)، فیروزآبادی وهمکاران(۱۳۸۵)، غیوری وهمکاران(۱۳۸۷) و روشن فکر و همکاران (۱۳۸۵) هم‌سو است، به عبارتی همان‌گونه که سرمایهٔ اجتماعی منجر به توسعهٔ اقتصادی می‌شود، این سرمایه نیز قادر است در زمینهٔ فرهنگی نیز ارزش‌های توسعه مدار را ایجاد کند. بنابراین نقش سرمایه اجتماعی در توسعه ارزش‌های مدرن کم‌تر از سرمایه گذاری اقتصادی نیست و همان‌طور که توسعهٔ اقتصادی سبب تغییر نگرش و ارزش‌ها می‌شود (وینر، ۱۳۵۴ ؛ ورسلی، ۱۳۷۳ ؛ وبستر، ۱۳۸۱؛ گیدنز ,۱۹۸۹؛ هریسون، ۱۳۶۴؛ لرنر، ۱۹۶۴ ؛ شوارتز، ۲۰۰۰، ۱۹۹۷؛ هافستد، ۲۰۰۵) مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی(مشارکت اجتماعی، اعتماد و شبکهٔ اجتماعی) نیز در قالب بسط انجمن‌ها و نهادهای مدنی در تجهیز شناختی زنان مورد مطالعه مؤثر بوده است.

نکتهٔ قابل توجه این است که از میان شاخص‌های سرمایهٔ اجتماعی، اعتماد درون گروهی قوی‌ترین رابطه را با ارزش‌های توسعه مدار دارد. به عبارتی این قابلیت تحت تأثیر عوامل داخلی است؛ بنابراین عدالت و امنیت سیاسی عاملی کلیدی در رشد بالندگی ارزش‌های والا و انسانی است. به علاوه، برجستگی نقش زنان درعرصه‌های اجتماعی و خانوادگی موجب می‌شود که جلب اعتماد ومشارکت اجتماعی زنان نه تنها موجب توسعهٔ ارزش‌های جهانی، عام‌گرایی، عقلانیت و علم‌گرایی در نگرش زنان شود بلکه زمینه‌ساز و ضامن جامعه پذیری متناسب با توسعهٔ نسل‌های آینده نیز باشد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

محدودیت‌ها:

۱- پیچیدگی مفهوم سرمایهٔ اجتماعی استفاده از الگوهای متعدد در اندازه گیری.

۲- با توجه به محدود بودن جامعه ونمونه به شهر شیراز، نتایج به دیگر جوامع قابل تعمیم نیست.

پیشنهادهایی برای ارتقای سرمایهٔ اجتماعی

۱- بدون شک در هر جامعه‌ای ظرفیت‌هایی وجود دارد که پشتوانه‌ای قوی برای ایجاد الگوهای جدید تعاملی است که می‌توانند درک ما را از مسئولیت و تعهد نسبت به یکدیگر احیا کنند. ما باید ضمن تشخیص این ظرفیت‌ها، مکان‌هایی را برای شهروندان در نظر بگیریم تا گرد هم آیند. همچنین باید سعی کنیم این مکان‌ها را امن، قابل دست‌رس و دوستانه بسازیم، به طوری که بچه‌ها، بزرگ‌ترها، جوانان و غریبه‌ها در این اماکن عمومی احساس خودمانی کنند و آن مکان را متعلق به خود بدانند.

۲- جوامع با مشخص کردن منابع محلی خود و ایجاد برنامه‌های کاری برای ساختن خانه‌ای مدنی به خلق سرمایهٔ اجتماعی و اعتماد اجتماعی می‌توانند اقدام کنند؛ زیرا سرمایهٔ اجتماعی باعث تقویت ارزش‌های توسعه‌مدار می‌شود.

۳- عدم دخالت دولت در انجمن‌های مردمی امری ضروری است.

۴- تشکیل انجمن‌های محلی و شرکت‌های مبتکرانهٔ محلی.

۵- خانوادهٔ هسته که زن و مرد شاغل هستند، برای گرفتن خدماتی (نگهداری از فرزندان، غذا) که در گذشته توسط خانواده و همسایگان ارائه می‌شد، هم اکنون به بازار متوسل می‌شوند. توسعهٔ اجتماعی و محلی درجهت ارائهٔ این‌گونه خدمات می‌تواند سبب بازسازی سرمایهٔ اجتماعی می‌شود.

۶- خوداتکایی محلات ومشارکت زنان و در امور محله در خلق اعتماد وسرمایهٔ اجتماعی مفید است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

۷- تعاملات، مشارکت و درگیر شدن در مسائل جامعه یک عامل مهم در ایجاد اعتماد اجتماعی است. بنابراین ایجاد موقعیت‌های اجتماعی جدید برای جوانان که موجب مشارکت هرچه بیشتر آن‌ها شود، می‌تواند در ایجاد سرمایهٔ اجتماعی مفید باشد.

۸- توانمندسازی زنان در سطوح اجتماعی به‌طوری که موقعیت‌های جدید برای مشارکت آن‌ها در فعالیت گروهی و جمعی ایجاد شود.

۹- عرصه‌ای که در آن دولت‌ها، به طور معمول بیش‌ترین تأثیرمستقیم را در ایجاد سرمایهٔ اجتماعی دارند، آموزش و پرورش است و مؤسسات آموزش، می‌تواند سرمایهٔ اجتماعی را به شکل قواعد و هنجارهای اجتماعی منتقل سازند.

۱۰- گسترش تأمین اجتماعی برای زنان به خصوص زنان اقشار کم‌درآمد، می‌تواند سبب گسترش اعتماد و سرمایهٔ اجتماعی شود.

۱۱- توجه شایسته به سیاست‌های عدالت اجتماعی به منظور ایجاد توازن معقول بین اقشار مختلف مردم و پیش‌گیری از شکاف طبقاتی.

۱۲- اهمیت دادن به نظر و خواسته‌های زنان و مشارکت دادن زنان در تصمیم‌گیری در سطوح کلان.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

منابع و مآخذ

References

- آزاد ارمکی، ت. و غیاثوند، ا. (۱۳۸۳)، **جامعه‌شناسی و تغییرات فرهنگی در ایران**، تهران، نشرآن.
- ازکیا، م. و فیروزآبادی، س. ا. (۱۳۸۷)، **بررسی سرمایهٔ اجتماعی در انواع نظام‌های بهره برداری از زمین و عوامل مؤثربر تبدیل بهره برداری‌های دهقانی به تعاونی**، نامه علوم اجتماعی، بهار، ۱۶(پیاپی ۳۳): ۷۷-۹۸.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۵)، **سرمایهٔ اجتماعی اعتماد، دموکراسی و توسعه**(ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان)، تهران، شیرازه.
- حاجیلری، ع. (۱۳۷۹)، **مقایسهٔ ارزشها در مطبوعات کشور**، پژوهش فرهنگی استان‌ها، تهران، وزارت فرهنگ وارشاد.
- دواس. دی. ای. (۱۳۸۳)، **پیمایش در تحقیقات اجتماعی**(ترجمه هوشنگ نایبی)، تهران، نشر نی.
- رحمانی، ت. و عباسی نژاد، ح. و امیری، م. (۱۳۸۶)، بررسی تأثیر سرمایهٔ اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران مطالعه موردی: استانهای کشور با روش اقتصاد سنجی فضایی، **فصلنامه پژوهش اقتصادی**، سال ششم، شماره دوم، تابستان.
- روشن فکر، پ. و ذکایی، م. (۱۳۸۵)، جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی**، زمستان /۱۳۸۵، ۶(۲۳): ۱۱۳-۱۴۶.
- سعادت، ر. (۱۳۸۵)، تخمین سطح و توزیع سرمایه اجتماعی استان‌ها، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی**، زمستان /۱۳۸۵; ۶(۲۳): ۱۷۳-۱۹۵.
- سرایی، ح. (۱۳۷۲)، **نمونه گیری**، تهران، سمت.
- سهامی، س. (۱۳۸۱)، بررسی ارزش‌های فرهنگی جوانان در مقایسه با بزرگسالان در شیراز، **فصلنامه پژوهشی - فرهنگی فرهنگ فارس**، دوره جدید شماره ۵-۴: ۴۹-۲۳.
- سهامی، س. (۱۳۸۷)، اولویت‌های ارزشی دانشجویان، **پژوهش نامه علوم اجتماعی گرمسار**، سال دوم، شماره دوم.
- سیف‌زاده، س. (۱۳۷۵)، **نظریهٔ مختلف دربارهٔ راههای گوناگون نوسازی و دگرگونی سیاسی**، چاپ سوم، تهران، نشر قومس.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

منابع و مآخذ

References

- شادی طلب، ژ. و حجتی کرمانی، ف. (۱۳۸۷)، فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی**، بهار ۱۳۸۷; ۷(۲۸): ۳۵-۵۶.
- شریفیان ثانی، م. و ملکی سعیدآبادی، ا. (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی به مثابه یک سیستم پیچیده، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی**، زمستان ۱۳۸۵۶؛ (۲۳): ۴۵-۶۵.
- غفاری، غ. و انق، ن. (۱۳۸۵)، سرمایهٔ اجتماعی و کیفیت زندگی، **مجله مطالعات اجتماعی ایران**، دوره اول، شماره اول، بهار: ۱۵۹-۱۹۹.
- غیوری، م. و جعفری، ر. (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی، جامعه مدنی و دموکراسی، رابطه متقابل یا یکسویه، **پژوهشنامه علوم سیاسی**، پاییز ۱۳۸۷؛ ۳(۴ (۱۲)): ۲۰۹-۲۳۸.
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹)، **پایان نظم سرمایه اجتماعی و حفظ آن** (مترجم غلامعباس توسلی)، چاپ اول، تهران، انتشارات جامعه ایرانیان.
- فیضی، ط. و گرامی پور، م. (۱۳۸۷)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر فرهنگ سازمانی، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی**، تابستان ۱۳۸۷; ۷(۲۹): ۲۲۳-۲۵۲.
- فیروزآبادی، س. و ایمانی جاجرمی، ح. (۱۳۸۵)، **سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی ـ اجتماعی در کلان شهر تهران**، فصلنامه علمی ـ پژوهشی رفاه اجتماعی، زمستان ۱۳۸۵; ۶(۲۳): ۱۹۷-۲۲۴.
- قاسمی، و. و ادیبی، س. و آذربایجانی ک. و توکلی، خ. (۱۳۸۹)، رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی با توسعهٔ اقتصادی، **فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی بهار ۱۳۸۹**; ۱۰(۳۶): ۲۷-۶۰.
- محسنی، م. (۱۳۷۹)، **بررسی آگاهی، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران**، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور.
- معینی، م. و تشکر، ز. (۱۳۸۱)، نگاهی به سرمایهٔ اجتماعی و توسعه، **فصلنامه علمی ـ پژوهشی رفاه اجتماعی**، تابستان ۱۳۸۱; ۱(۴): ۲۵-۴۲.
- وبستر، آ. (۱۳۸۱)، **درآمدی بر جامعه‌شناسی توسعه** (ترجمه امیر حسین اصغری)، تهران، کوهسار.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

منابع و مآخذ References

- ورسلی، پ. (۱۳۷۳)، **جامعه‌شناسی مدرن** (ترجمه حسن پویان)، تهران، چاپ پخش.
- وینر، م. (۱۳۵۴)، **نوسازی جامعه**(ترجمه مقدم مراغه‌ی)، تهران، فرانکلین.
- هریسون، پ. (۱۳۶۴)، **درون جهان سوم**(ترجمه شاداب وجدی)، تهران، فاطمی.
- Allik, J. and Realo, A. (2004), Individualism-Collectivism and social capital, **Journal of Cross Cultural Psychology**, Vol. 35, No. 1, Pp. 290-490.
- Anheier,H. K. and Room, F. P. (1995), Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography, **American Journal of sociology**, Vol. 100, No. 4, Pp: 59-903.
- Bourdiue, P. (1986), The Forms of Capital, in j. G Richard son**. The handbook of theory and research for sociology of education**, New York, Greenwood press.
- Coleman,J. S. (1990),Social capital in the creation of human capital, **American Journal of Sociology**, 94, Pp: 95-120.
- Comte, A. (1973), System of Positive Polity, New York: Burt Franklin.
- Durkheim, E. (1964), **The division of labor in society**, New York, press.
- Fukuyama, Francis (1999), "Social Capital and Civil society ", IMF conferences on second Generation Reforms, www. IMF.com \base.
- Prepared for delivery at IMF \social capital and civil society. Htm.
- Giddens, A. (1989), **Sociology**, Cambridge polity press.
- Giddens, A. (1991), **The consequences of modernity**, Stanford, Stanford university press.
- Hofsted, G. H. (2005)**, Culture and organization**, USA, McGraw.
- Inglehart, R. and Baker, W. E. (2000), Modernization, culture change, and the persistence of traditional values, . **American sociological Review**, Vol. 65, February, Pp19-47.
- Kawachi, I. (2001), Social Capital for Health and Human Development, **The Society for International Development**, Vol. 44, pp. 31-32.
- lerner, D. (1964), **The Passing of Traditional Society**, Free press, New York.
- Manohar, P. (2006), "Social, Capital?", **The Social Science Journal**, Vol. 31 ,p. 215.
- Marx, K. (1967), Capital, Vol. 1, 2, 3. New York, **International publishers**.
- moore, B. (1963), **Social Change**, Englewood Cliffes.
- Parsons, T. (1966), **Societies**. Englewood Cliffs, N Durkheim. J. : Prentice- Hall.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

References

منابع و مآخذ

- Peepa, N. and Micheal, F. C. (2001), "A Dimensional Approach to Measuring social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory", **Current Sociology**, Vol. 49, No. 2 , pp. 59.
- Putnam, R. (1993), **Making democracy work: Civic traditions in modern Italy**, Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Putnam, R. (2000), Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community, New York, Simon and Schuster.
- Schwartz, V. (1997), **Culture Identity in Twevisionntieth country china**, Sociological Abstract**.**
- Schwartz, Sh. H. (2006), **Basic Human Values: Theory, Measurement, and Applications**, The Hebrew University of Jerusalem.
- Schwartz, H. Sh. and Galit, S. (2000),Value consensus and importance Across-National study, **Journal of cross-culture Psychology**, Vol. 31, No. 4, July, Pp: 465-497.
- Silisianen , M. (2000),Two Concept of Social Capital: Bourdieu VS Putnam, **ISTR fouth international conference**, July, Pp: 5-7.
- Vanpeth, J. and Scarbrough, E. (1995), Impact of value, New York, Oxford Press.
- Weber, M. (1978), Anticritical last word on spirit of capitalism (translate David, Wallace, A), **American Journal of sociology**, 83.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-03]